

Derleyenler
ERCAN EREN - METİN SARFATİ
İktisatta Yeni Yaklaşımlar

İletişim Yayınları 1685 • Araştırma-İnceleme Dizisi 279

ISBN-13: 978-975-05-0978-0

© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2011, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayşe E. Koç

DİZİN Ulaş Dayı

BASKI ve *CİLT* Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyenler
ERCAN EREN - METİN SARFATI

İktisatta Yeni Yaklaşımlar

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
“YENİ” İKTİSATTA ORTAK NOKTALAR ERCAN EREN	13
İKTİSATTA YENİ YAKLAŞIMLAR, HETERODOKS İKTİSAT VE YAPIÇÖZÜM: KARMAŞIKLIĞIN BİLİMİ VE POSTMODERN BİLİM SÖYLEMİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME METİN ARSLAN	47
YERLEŞİK İKTİSATTA HETERODOKSİ: YENİ KURUMSAL İKTİSAT SEVİNÇ ORHAN	59
HETERODOKS BİR YAKLAŞIM OLARAK OYUNLAR TEORİSİ VE ORTODOKS İKTİSATLA BİR KARŞILAŞTIRMA MİNE KARA	89
SPINOZA-SMITH VE İKTİSAT TEORİSİNE BİR ELEŞTİRİ METİN SARFATI	105

“EVRİMSEL İKTİSAT”: YÖNTEM BİLGİSİ İLKELERİ	
HÜSEYİN ÖZEL	135
JOHN RAWLS’UN DÜŞÜNSEL SERÜVENİNİN İKTİSAT İÇİN ÖNEMİ	
RAGİP EGE	163
MICHEL FOUCAULT’NUN EKONOMİK DÜŞÜNCE TARİHİ: LIBERAL VE NEOLİBERAL YÖNETİM RASYONALİTELERİNDE EKONOMİ POLİTİK	
ALP YÜCEL KAYA	197
J. S. MILL’İN İKTİSADİ YÖNTEMBİLİMİ: YENİ BİR ÇIKIŞ NOKTASI	
ÇINLA AKDERE	241
YAZARLAR	255
KAYNAKÇA.....	259
DİZİN.....	281

SUNUŞ

Smith –Mill– Marx sürecinde somutlaşan ekonomi politik bilimi, iktisadi olguyu tanımlayıp çözümlemeyi amaçlamıştı. Görüntünün arkasındaki özü aramak amacı belli alanlardaki bilgi kümeleşmelerini “özgün” bir yöntemle genel bir teori içeriğine yerleştirme çabasını da birlikte getirmişti.

Walras’la birlikte ekonomi politik biliminin gelişim sürecinde büyük bir kırılmaya-dönüşüme tanık olunacaktır. Bilimin ismi ve tanımı dahi değişirken önceki metodun reddi ile birlikte, iktisat teorisinde 19. yüzyıldan bugüne sürecek olan metod tartışma ve kavgaları da başlayacaktır. Bu çekişmeler her ne kadar teknik bir görünüm altında sunulular da aslında çok belli dünya görüşlerine denk düşecektir.

Fizik bilimlerden de eksik olmayan bu sorun, deney yapma olanağına, bir laboratuvar ortamına sahip olmayan iktisat biliminde teknik açıdan ve muhtemelen gizlediği ideoloji açısından da o zamandan bu yana ciddi bir sorun oluşturacaktır.

Yöntem üzerine tartışmalar, eş zamanlı olarak bu bilimin sınırlarından genel olarak sosyal bilimler alanına doğru genişleyecektir. Gerçekliği tüm boyutları ile yakalama, bunun için de olgular arasındaki değişmez ilişkileri keşfetme amaçlı iktisat teorisindeki tartışmalar, genel olarak iki aks etrafında gelişecek-

tir; bilimsel yasalar tekil olguların, seçilmiş göstergelerin zaman içindeki gelişmeleri incelenerek ve tahlil edilerek mi algılanacak veya insan davranışları ve böylece asıl olarak mübadele ilişkileri belli “aksiyom”lardan kalkarak mı daha mı iyi anlaşılacaktır. Tartışma bu güne kadar sürecelecektir.

Diğer bir deyişle “yeni bilimde, iktisatta” metodolojik tartışma, salt bir deneycilikle sert bir “a priori”ci yaklaşım arasında yapılacak ve hatta ikisinin arasında sıkışmış hale gelecektir. İktisat bilimi, gerçekliği ancak bu iki yaklaşımın birinde arayabilecektir.

Bugün iktisattaki “yeni yönelimlerin” başlangıcını bu dönemdeki büyük kırılmada, iktisat biliminin tanımından analiz yöntemine kadar herşeyi kapsayan büyük “devrimde” ve bu işaret edilen tartışmaların içinden okumak anlamlı olmaz mı?

18. yüzyıldan, hatta 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyıl ortalarına veya Smith’ten Marx’a uzanan çizgide olgunlaşan ekonomi politik bilimi sürecinden hemen sonra, kendine özgü toplumsal ve bilimsel dönüşümler içinde uç veren büyük kırılmanın, “Walrasçı devrimin”, 20. yüzyıldan bugüne iktisattaki “yeni yönelim” ve yeni tartışmaların temel akslarını ortaya koyduğunu ileri sürmek fazla mı iddialı olur bilemiyoruz. Ama her bilimin omurgasını oluşturan gerçeğe ulaşmadaki “metodolojik seçimin” ve varsayımların niteliğinin iktisat teorisinde de bu tarihlerden itibaren genel olarak belirleyici olduğunu ileri sürmekte sakınca yoktur en azından.

Ne olursa olsun, yadsınamayacak olan 20. yüzyılın başına doğru gelirken ve ekonomi politik bilimi iktisata doğru dönüşürken yeni metod tartışmalarının bu dönüşümden sonra başladığıdır.

Örneğin Avusturya ekolünün içindeki tartışmalardan, Mises’in Walras’ı reddine kadar birçok gelişmenin, aslında “ekonomi politiğin” eski ve bir “bilgi yığımından” başka bir şey olmadığını bilimsel yönteminin de kuşkulu hale getirilmesinden sonra başlamış olduğu açıktır.

Böylece anlamsız bir deneycilikle hipotetik-dedüktif bir perspektife sıkıştırılmış olan iktisat teorisinin, yanılmıyorsa

bugüne kadar sürececek olan “yeni yönelimin” in temelleri de atılmış oldu.

İktisat teorisi “saf bilim” olmak için girdiği bu yolun belki de farkına vardığı çıkmazlarını aşmak için, özellikle elli ve altmışlıardan bu yana, yöneltile eleştirilerin hepsini özümseyerek her defasında, “yeni”lendiğini ileri sürerek hayatîyetini ispat etti!

Fakat acaba tarihsel olarak devraldığı mirasının gerçekten dışına çıkabilirdi mi veya “iktisatta yeni yaklaşımlar” iktisat teorisinin temel postüllarında ve temel varsayımlarında ne oranda bir değişikliğe yol açmıştır?

Önce ve özellikle üretim sürecinde bireye vurgu yapan ama bireyi, toplumun bizzat içinde ve toplumsallaşma süreçlerinde birbirleri ile ilişkileri içinde dolayısı ile ait oldukları toplumsal kategori ve sınıflar içinde irdeleyen ve bilimsel olmamakla itham edilen klasik ekonomi politik, “yeni iktisat” için hâlâ bilim dışı mıdır?

Nihayet bu konu tartışılırken iktisadi düşünce alanının sınırını aşan özelliği dolayısı ile altının çizilmesi gereken bir nokta var: Mutlaka bireyi ama tarihsel ve mekânsal süreçler içindeki bireyi, analiz konusu yapan klasik iktisatçıların –en azından önemli bir kısmının– bu yöntemlerinden dolayı da yarına ait kesin tahmin ve önerileri olamazdı; belirsizlik örneğin, biz-zat Smith in yaklaşımının asli unsuruydu.

“Sosyal fizik”çi olma isteğindeki Walras’tan bu yana, kaçınılmaz olarak iktisatçı, yarına ait peygamberlik taslama iddiasındadır. 20. yüzyılda bu konuda getirilen eleştirileri de özümse-diği savına rağmen yenileşen iktisatın bu iddiasından vazgeçmiş olduğu ne kadar ileri sürülebilir.

Görüldüğü gibi “iktisatta yeni yaklaşımlar” çalışması, aslında iktisadi düşünce tarihinin karanlık dehlizleri arasında “teknik” bir uzman sondajı olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır.

“İktisat teorisinin” perspektifleri varoluş biçimimizi de biçimlendirmektedir. Bu anlamda “yeni yaklaşımlar”ın teoriye katkısı ciddi bir ilgi odağı olma durumundadır.

Çalışmaya katılan değerli yazarlarımızın her biri, “iktisatta ye-

ni yaklaşımlar” başlığı altında bu konunun değişik boyutlarını irdelemektedirler:

Ercan Eren, “Yeni” İktisatta Ortak Noktalar” isimli çalışmasında, klasik ve neoklasik iktisattan yola çıkarak iktisattaki gelişmeleri inceleyip, diğer bilimlerdeki gelişmelerin iktisada etkisini değerlendirecektir.

Metin Arslan, “İktisatta Yeni Yaklaşımlar, Heterodoks İktisat ve Yapıçözüm: Karmaşıklığın Bilimi ve Postmodern Bilim Söylemi Bağlamında Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında, karmaşıklığın bilimi ve postmodern bilim söylemi bağlamında, iktisatta yeni yaklaşımlar olarak nitelenen evrimci iktisat, yeni kurumsal iktisat ya da geleneksel olarak heterodoks iktisat olarak anılan benzeri tartışmaların, tarihi ve felsefi arka plan ışığında, yaygınlaşan yapı çözücü yönlerinin bir kritiğini yapmaktadır.

Sevinç Orhan, “Yerleşik İktisatta Heterodoksi: Yeni Kurumsal İktisat” isimli çalışmasında, “Yeni Kurumsal Ekonomi” ve ilişkin yazının yerleşik iktisada kazandırdığı açılımı teorik olarak iki boyutta tartışır. Coase ve Williamson çizgisi ile North öncülüğünde yükselen yeni kurumsal iktisat vurgulanarak yerleşik iktisatta “Yeni Kurumsal Ekonomi”nin teorik yerini tartışmaya açar.

Mine Kara, “Heterodoks Bir Yaklaşım Olarak Oyunlar Teorisi ve Ortodoks İktisatla Bir Karşılaştırma” isimli makalesinde, oyunlar teorisiyle ortodoks iktisadı birbiriyle karşılaştırır. İkisi arasındaki temel farklılıkları ve benzerlikleri irdeler ve oyunlar teorisinin neoklasik iktisadın yerini alacak yeni bir paradigma oluşturup oluşturmadığı sorusuna yanıt arar.

Metin Sarfati, “Smith- Spinoza ve İktisat Teorisine Kısa Bir Eleştiri”sinde, Smith’in ve Spinoza’nın özellikle “etiğindeki” “duygulanış”ı üzerine oturtulmuş insan tabiatı verilerinden yola çıkarak iktisat teorisini eleştirir.

Hüseyin Özel, ““Evrimsel İktisat”: Yöntembilgi İlkeleri”nde, özellikle insan doğasına ilişkin olarak, Aristotelesci bir anlayışın, yani gelişme olanaklarına gönderme yapan bir insan doğası anlayışının evrim düşüncesiyle uyumlu olduğu ve sosyal te-

ori bakımından, özellikle kurumların oluşumunun anlaşılmasında, yararlı olabileceği düşüncesini savunacaktır.

Ragıp Ege, “John Rawls’un Düşünsel Serüveninin İktisat İçin Önemi” isimli makalesinde, Rawls’un adalet kuramının özgünlüğü üzerinde durur, bu kuramın ne denli yetkin biçimde “toplum sözleşmesi” geleneği içinde yer aldığını vurgular. Kantçı kavramların Rawls’un siyasal ve felsefi düşüncesinde oynadıkları belirleyici rol konusuna değinir ve Rawls’un Siyasal Liberalizm evresinde geliştirdiği kuramın iktisat açısından önemini tartışmaya açar.

Alp Yücel Kaya, “Michel Foucault’nun Ekonomik Düşünce Tarihi: Liberal ve Neoliberal Yönetim Rasyonalitelerinde Ekonomi Politik” isimli makalesinde, Foucault’nun ekonomik düşünce tarihinin farklı okumasını inceleyip tartışacaktır. Bunu yaparken ilk önce liberal yönetim sanatı üzerinde duracak sonra da liberal yönetimle süreklilik ve kopuşların da altını çizerek neoliberal yönetim sanatını ele alacaktır.

Çınla Akdere “J.S.Mill’in İktisadi Yöntembilimi: Yeni Bir Çıkış Noktası”nda, J.S.Mill’in iktisadi düşünce tarihi içindeki yerini ve önemini vurgulayacaktır.